

Sygn. akt I ACa 1555/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Hanna Muras

Sędziowie: SA Roman Dziczek (spr.)

SO (del.) Marta Szerel

Protokolant: referent-stażysta Małgorzata Sadurska

po rozpoznaniu w dniu 5 stycznia 2016 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa S. A.

przeciwko (...) W.

o ustalenie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 29 czerwca 2015 r.

sygn. akt I C 134/15

1. ***oddala apelację,***

2. ***zasądza od S. A. na rzecz (...) W. kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.***

Roman Dziczek Hanna Muras Marta Szerel

Sygn. akt I ACa 1555/15

UZASADNIENIE

Powód S. A. wniósł o ustalenie, że nieruchomości położona przy ul. (...) róg ul. (...) (przedwojenny adres ul. (...)) w W., nr hip. (...), o powierzchni 5,094 m⁽²⁾ nie została objęta w posiadanie przez Gminę (...). W. stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Odbudowy z dnia 27 stycznia 1948 roku wydanego w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej w sprawie obejmowania gruntów przez gminę (...) W., Dz. U. Nr 6, poz. 43, a tym samym nie rozpoczął biegu sześciomiesięczny termin określony w art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...). W.(Dz. U. Nr 50, poz.279 ze zm.) do złożenia wniosku o przyznanie prawa własności czasowej. Ponadto powód wniósł o zasądzenie od pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, iż jest jednym ze spadkobierców przedwojennych właścicieli opisanej w pozwie nieruchomości. Nieruchomość ta podlegała działaniu dekretu z dnia 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...) W.y (Dz. U. Nr 50, poz.279 ze zm.), wobec czego z chwilą jego wejścia w życie stała się własnością (...) W., a po likwidacji samorządu terytorialnego, własnością Skarbu Państwa. Nieruchomość była objęta ogłoszeniem o przejęciu w posiadanie, zamieszczonym w Dzienniku Urzędowym nr (...). Ustrój organów wykonawczych (...) W. uregulowany był przepisami ustawy z dnia 16 sierpnia 1938 roku o samorządzie gminy (...) W. (Dz. Nr 63, poz. 479), która obowiązywała do dnia 13 kwietnia 1950 roku, to jest do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 roku o terenowych organach jednolitej władzy państwowej. W myśl art. 54 ust. 1-3 ustawy z dnia 16 sierpnia 1938 roku o samorządzie gminy (...) W. (...) W. reprezentował jednoosobowo wyłącznie Prezydent Miasta, który miał też jednoosobowe upoważnienie do wydawania ogłoszeń o objęciu w posiadanie przez Gminę (...) W. gruntów określonych w dyspozycji art. 1 dekretu. W 1948 roku, bez posiadania pełnomocnictwa Prezydenta Miasta – wiceprezydenci S. S. (2) i B. J. podpisali ogłoszenie dotyczące przedmiotowej nieruchomości, a opublikowane w Dzienniku Urzędowym Nr (...). W związku z powyższym, prawny warunek fizycznego przejęcia gruntu w posiadanie przez gminę (...) W. nie został spełniony, bowiem czynność dokonana przez osobę nie posiadającą uprawnień do jej dokonania jest nieważna. Wobec tego należy uznać, że bieg sześciomiesięcznego terminu określonego w art. 7 dekretu do wniesienia wniosku o przyznanie prawa własności czasowej, jeszcze się nie rozpoczął.

Pozwana gmina (...) W. w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa podnosząc zarzuty braku legitymacji czynnej powoda, braku interesu prawnego i braku legitymacji biernej.

Wyrokiem z dnia 29 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył co następuje:

Powód S. A. jest jednym ze spadkobierców przedwojennych właścicieli nieruchomości położonej przy ul. (...) róg ul. (...) (przedwojenny adres ul. (...)) w W., nr hip. (...), która podlegała działaniu dekretu z dnia 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...). W. (Dz. U. Nr 50, poz.279 ze zm. – dalej - dekret).

Zgodnie z treścią przepisu art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Niedopuszczalne jest na podstawie tego przepisu powództwo o ustalenie faktu poza jednym wyjątkiem ustalenia przez Sąd faktu o charakterze prawotwórczym (por. m.in. wyrok SA w Katowicach z dnia 15 listopada 2000 r., I ACa 947/00, Pr. Gosp. 2001, nr 10, s. 56; wyrok SN z dnia 13 marca 1984 r., I PRN 23/84, OSP 1985, z. 6, poz. 120).

W przekonaniu Sądu Okręgowego, żądanie zgłoszone przez powoda jednoznacznie wskazuje, że dotyczy faktu, nawet takiego, który nie ma charakteru prawotwórczego; nie może być zatem przedmiotem ustaleń Sądu w oparciu o powołany przepis. A nawet gdyby przyjąć, że wskazane ustalenie jest rodzajem ustalenia faktu prawotwórczego, to uznać należy, że po stronie powoda nie ma interesu prawnego w wytoczeniu takiego powództwa.

Interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. występuje wówczas, gdy istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa; niepewność ta powinna być obiektywna tj. zachodzić według rozumnej oceny sytuacji, a nie tylko subiektywna, tj. według odczucia powoda. Interes ten należy rozumieć jako potrzebę wprowadzenia jasności co do konkretnego prawa lub stosunku prawnego – w celu ochrony przed groźącym naruszeniem sfery uprawnień powoda (wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 1987 roku, III CRN 57/87, opubl. w OSNPG 1987, Nr 7, poz.27). Skuteczne powołanie się na interes prawny wymaga wykazania, że oczekiwane rozstrzygnięcie wywoła takie skutki w stosunkach między stronami, w następstwie których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie i tym samym wyeliminowane zostanie ryzyko naruszenia w przyszłości praw powoda. W przypadku, gdy dojdzie już do naruszenia prawa, w związku z którym stronie służy dalej idące roszczenie np. o świadczenie (danie, czynienie, zaniechanie lub znoszenie), wyłączona jest możliwość skutecznego wystąpienia z powództwem o ustalenie, skoro sfera podlegająca ochronie jest w takiej sytuacji szersza, a rozstrzygnięcie o różnicy zdań w stanowiskach stron nabiera charakteru przesłankowego.

Sąd Okręgowy w całości podzielił pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 15 marca 2002 roku (II CKN 919/99, opubl. w Systemie Informacji Prawniczej LEX nr 54376).

Przyjmuje się, że nie ma interesu prawnego w ustaleniu, gdy istnieje możliwość ochrony prawa na drodze postępowania administracyjnego.

Sąd podkreślił, że w niniejszej sprawie powód S. A. może dochodzić zaspokojenia swojej prawa na drodze postępowania administracyjnego; może złożyć wniosek o przyznanie prawa własności czasowej w trybie art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...) W.

Wskazał, że zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie przyjmuje się, że wnioski dekretowe mogą być składane również obecnie. W uchwale z dnia 8 września 2003 roku (OPS 3/03, ONSA i WSA 2004, nr 2, poz. 6) Naczelny Sąd Administracyjny wyjaśnił, że uprawnienie do żądania ustanowienia prawa użytkowania wieczystego (dawniej własności czasowej) powstało dla dotychczasowych właścicieli nieruchomości (...) w dacie wejścia w życie dekretu, tj. 21 listopada 1945 roku i może być realizowane aż do upływu terminu przewidzianego w art. 7 ust. 1 dekretu, który biegnie indywidualnie w odniesieniu do każdej nieruchomości. Warunkiem sine qua non wygaśnięcia roszczenia o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego na podstawie art. 7 dekretu jest zatem rozpoczęcie biegu terminu przewidzianego w tym przepisie, co z kolei zależy od skutecznego objęcia gruntu w posiadanie przez gminę (...) W..

Jednakże wszystkie te kwestie mogą być wyłącznie rozpatrywane na drodze administracyjnej, bowiem to organom administracji powierzono kompetencje w zakresie rozpoznawania wniosków dekretowych.

Nie jest zatem dopuszczalne ustalenie przez sąd powszechny faktu skuteczności/nieskuteczności objęcia w posiadanie nieruchomości opisanej w pozwie przez gminę (...) W. oraz ustalenie nierozpoczęcia biegu sześciomiesięcznego terminu określonego w art. 7 ust. 1 dekretu, gdyż jest to materia zastrzeżona do wyłącznej kompetencji organu administracji, którym jest Prezydent (...) W..

Sąd podkreślił, że znany mu jest fakt podważania skuteczności objęcia gruntów przez gminę (...) W. w posiadanie na podstawie rozporządzenia z 1948 roku z uwagi na to, iż ogłoszenie o objęcie gruntów w posiadanie nie pochodziło od Zarządu Miejskiego (...) W. i zostało podpisane przez osobę inną niż Prezydent (...) W.; jednak ocena tej sytuacji prawnej winna należeć do organu administracji.

Co więcej, zdaniem Sądu, żądanie ustalenia, że nieruchomość położona przy ul. (...) róg ul. (...) (przedwojenny adres ul. (...)) w W. nie została objęta w posiadanie przez Gminę (...) W. stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Odbudowy z dnia 27 stycznia 1948 roku wydanego w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej w sprawie obejmowania gruntów przez gminę (...) W. (Dz. U. Nr 6, poz. 43), a tym samym nie rozpoczął biegu sześciomiesięczny termin określony w art. 7 ust. 1 dekretu do złożenia wniosku o przyznanie prawa własności czasowej, nie są nawet żądaniami ustalenia faktów, lecz stanowią wniosek o dokonanie przez Sąd oceny prawnej pod określonym kątem. Tego rodzaju żądanie nie może zostać uwzględnione i podlega oddaleniu.

Wg Sądu, przepis art. 189 k.p.c. nie służy także ustaleniu, że działanie pozwanego w zakresie należytej reprezentacji było bezprawne (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1998r. wydany w sprawie I PKN 186/98, OSNP 1999/13/424, Wokanda 1999/7/26); a tego faktycznie domaga się powód w tej sprawie. Jego żądanie nie zasługiwało więc na uwzględnienie, jako nie znajdujące oparcia w art. 189 k.c.

Sąd Okręgowy uznał również, że powództwo o ustalenie (art. 189 k.p.c.) nie służy zdobyciu dowodu w ewentualnym przyszłym postępowaniu sądowym o świadczenie, w postępowaniu administracyjnym, czy też sprawdzeniu, czy istnieją przesłanki do wystąpienia z innym żądaniem wobec pozwanego lub osób trzecich, czy z wnioskiem o przyznanie prawa własności czasowej – obecnie prawa użytkowania wieczystego (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1999r., wydany w sprawie I PKN 597/98, OSNA-PiUS 2000 nr 8, poz. 301). Takie zaś cele powództwa wniesionego w sprawie niniejszej wskazywał powód w uzasadnieniu swego interesu prawnego i domagał się w

istocie wydania przez sąd powszechny swoistego prejudykatu, po uzyskaniu którego miałby on być wykorzystany w postępowaniu administracyjnym.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie art. 98 i 108 § 1 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t. j. Dz. U. z 2013 roku, poz. 490).

Od wyroku tego apelację wniósł powód.

Zarzucił Sądowi pierwszej instancji nierozpoznanie istoty sprawy, naruszenie przepisów postępowania – art. 217 § 3, art. 227, art. 224 § 1 i art. 233 §1 k.p.c. oraz art. 189 k.p.c.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Wbrew zarzutom apelacji, Sąd Okręgowy nie naruszył powołanych w apelacji przepisów postępowania i w dostatecznie ustalonym stanie faktycznym uznał, że powód nie dysponuje interesem prawnym w żądaniu ustalenia, że nieruchomości położona przy ul. (...) róg ul. (...) (przedwojenny adres ul. (...)) w W., nr hip. (...), o powierzchni 5.094 m⁽²⁾ nie została objęta w posiadanie przez Gminę (...) W. stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Odbudowy z dnia 27 stycznia 1948 roku wydanego w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej w sprawie obejmowania gruntów przez gminę (...) W., Dz. U. Nr 6, poz. 43, a tym samym nie rozpoczął biegu sześciomiesięczny termin określony w art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...) W. (Dz. U. Nr 50, poz.279 ze zm.).

Sąd drugiej instancji podziela w całości poczynione ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego i przyjmuje je za własne uznając, że podstawa faktyczna została ustalona poprawnie i dostatecznie, a zbędne było przechodzenie do fazy ustalania (żądanego w pozwie), skoro powód nie dysponował interesem prawnym, jako niezbędną materialnoprawną przesłanką takiego żądania (art. 189 k.p.c.).

Niezależnie od oceny, czy okoliczność faktyczną związaną z objęciem przedmiotowej nieruchomości uznać za fakt prawotwórczy, czy jedynie za fakt relewantny prawnie dla określonego stosunku prawnego, zgodzić należy się z Sądem pierwszej instancji, że po stronie powoda nie było interesu prawnego w wytoczeniu takiego powództwa.

Jak wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy interes prawny, o którym mowa w art. 189 k.p.c. należy rozumieć, jako obiektywnie występującą potrzebę ochrony sfery prawnej powoda, którego prawa zostały lub mogą zostać zagrożone, bądź też występuje stan niepewności co do istnienia lub treści tych praw. Interes prawny powinien być pojmowany szeroko, jako potrzeba wprowadzenia pewności co do istnienia określonego stosunku prawnego lub prawa, w celu zapewnienia powodowi pełnej ochrony prawnej w zakresie wszystkich możliwych skutków prawnych, jakie występują obecnie oraz jakie obiektywnie rzecz biorąc mogą wystąpić w przyszłości, jako następstwa spornego stosunku prawnego lub prawa. Ocena istnienia interesu prawnego wymaga zindywidualizowanych, elastycznych kryteriów, uwzględniających celowościowe podstawy powództwa wytoczonego w oparciu o art. 189 k.p.c., a jednym z tych kryteriów jest znaczenie, jakie wyrok ustalający wywarłby na sytuację prawną powoda obecnie i w przyszłości. O występowaniu interesu prawnego świadczy możliwość stanowczego zakończenia tym wyrokiem sporu obecnie występującego, jak i sporów, które mogą z kwestionowanego stosunku prawnego wystąpić w przyszłości, zaś przeciwko istnieniu interesu prawnego przemawia możliwość uzyskania pełniejszej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa (porównaj między innymi wyroki z 19 lutego 2002 r., IV CKN 769/00, OSNC 2003/1/13, z 30 listopada 2005 r. III CK 277/05, z 29 marca 2012 r. I CSK 325/11 i z 15 maja 2013 r. III CSK 254/12, niepubl.).

W szczególności przyjmuje się, że jeżeli powodowi przysługuje dalej idące powództwo o świadczenie, to w zasadzie nie ma on interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie stosunku prawnego lub prawa. Również wówczas, gdy przeciwko powodowi wytoczone zostało powództwo o świadczenie, mające podstawę w stosunku prawnym, co do którego twierdzi on, że nie istnieje, powód traci interes prawny w żądaniu ustalenia, jeżeli może w tamtym procesie podnieść taki zarzut jako niweczący roszczenie.

Trafnie podkreślił Sąd Okręgowy, że w niniejszej sprawie powód może dochodzić zaspokojenia swoich praw do nieruchomości na drodze postępowania administracyjnego; może dochodzić roszczeń w oparciu art. 7 ust. 1 dekretu z dnia 26 października 1945 roku o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...) W.. Jak bowiem wyjaśnił Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 8 września 2003 roku (OPS 3/03, ONSA i WSA 2004, nr 2, poz.6), uprawnienie do żądania ustanowienia prawa użytkowania wieczystego (dawniej własności czasowej) powstało dla dotychczasowych właścicieli nieruchomości (...) w dacie wejścia w życie dekretu, tj. 21 listopada 1945 roku i może być realizowane aż do upływu terminu przewidzianego w art. 7 ust. 1 dekretu, który biegnie indywidualnie w odniesieniu do każdej nieruchomości. Jedynym warunkiem wygaśnięcia roszczenia o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego na podstawie art. 7 dekretu jest rozpoczęcie biegu terminu przewidzianego w tym przepisie, co zależy od skutecznego objęcia gruntu w posiadanie przez gminę (...) W.. Ta ostatnia jednak kwestia (warunek sine qua non wygaśnięcia terminu złożenia wniosku i ewentualnie bytu roszczenia) może być wyłącznie rozpatrywana na drodze administracyjnej, w powiązaniu z kontrolą sądowno – administracyjną. Innymi słowy, powód dysponuje drogą prawną i roszczeniem formalnoprawnym dalej idącymi, które ustabilizują i wyjaśnią ostatecznie i trwale jego pozycję prawną w stosunku do wskazanej w pozwie nieruchomości.

Zgodzić należy się także z Sądem pierwszym instancji, że nie jest dopuszczalne ustalenie przez sąd powszechny faktu skuteczności/nieskuteczności objęcia w posiadanie nieruchomości opisanej w pozwie przez gminę (...) W. oraz ustalenie nierozpoczęcia biegu sześciomiesięcznego terminu określonego w art. 7 ust. 1 dekretu, gdyż jest to materia zastrzeżona do wyłącznej kompetencji organu administracji, którym jest Prezydent (...) W. i element istotny prawnie jego postępowania, o którym on tylko jest władny wypowiedzieć się. Nadto, okoliczność, czy działanie pozwanego w zakresie należytej reprezentacji było bezprawne, nie może być przedmiotem żądania ustalenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1998r. wydany w sprawie I PKN 186/98, OSNP 1999/13/424, Wokanda 1999/7/26); jest to bowiem wynik oceny prawnej określonego stosunku prawnego lub prawa – jego subsumpcji, a rola i istota przepisu art. 189 k.p.c. sprowadza się do prawa lub stosunku prawnego jako zindywidualizowanego prawa lub zespołu praw w znaczeniu materialnym (prawa podmiotowego).

Przyznać także należy rację Sądowi Okręgowemu, że powództwo o ustalenie (art. 189 k.p.c.) nie służy zdobyciu dowodu w ewentualnym przyszłym postępowaniu sądowym o świadczenie lub w postępowaniu administracyjnym, ani sprawdzeniu, czy istnieją przesłanki do wystąpienia z innym żądaniem wobec pozwanego lub osób trzecich, czy z wnioskiem o przyznanie prawa własności czasowej (prawa użytkowania wieczystego) - patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1999r., wydany w sprawie I PKN 597/98, OSNA-PiUS 2000 nr 8, poz. 301).

Z tych względów, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono na podstawie art. 98, 99 i 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c.